

Imprimat legal.

29. JAN. 1925

DATAȚINA

LITERARĂ
ȘI
SOCIALĂ

ANUL II
Nr. 10.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DATINA

DIRECTOR : M. GUȘIȚA

An. II. Nr.-10.

Decembrie 1924.

SUMĂRUL :

Stăruim în credința noastră	M. Gușiță
Spre un nou idealism	C. Rădulescu-Molru
In calea iernii — versuri	I. Vanfa
Noapte de crăciun — schiță	Iulian Predescu
Bivolii — versuri	A. Colruș
O carte genială în românește Infernul : G. Coșbuc	Const. D. Ionescu
Amintire — versuri	I. Vanfa
Nu ne-am papistașit	M. Gușiță
Cetatea de oală și împăratul opincilor — povestire —	Adam Bolcu
Schițe—desenuri	G. Simionescu

Insemnări ! Mișcarea culturală :

V. Vlădoianu. Picuri de adevăr...	M. Gușiță
Căntece din război: Căp. N. Cerbulescu	M. Vânturiș
Hotare și singurătăți : Al. Lasc. Moldovanu	I. Celină
Reviste literare românești	Const. Ionescu
Reviste streine	A. Dima
Mulțumiri	Dalina

Clișeele proprietatea „DATINEI“
Reproducerea oprită.

Lei 10.

Abonamentul 100 lei pe an.

Stăruim în credința noastră!

Înceind cu numărul de față al doilea an, an de regulă apariție a *Datinei* — an de trudă, pe care poate pușini o 'n-țeleg, — datorăm după datină, mai întâi mulțumire *Domnului* că ne-a dăruit puteri de înfrângere a tutulor nevoilor ce zi de zi ne-au în-tâmpinat.

Mulțumim apoi cu recunoștință, tutulor acelora care cu largă bunăvoință ne-au sprijinit cu condeiul, cu banul și cu vorba bună și îndemnătoare la stăruitoare treabă.

Datori suntem încă, să nu uităm nici pe acei veșnic cățători de pe 'n soare, cari adesea ne-au aruncat câte o vorbă plină de răulate omenească; pe aceștia am dori să-i vedem la treabă, slujindu-ne drept pildă, că așa multe poate spune omul ieftin la sfat și tare scump la faptă.

Nu uităm nici pe aceia care strâmți la minte și la suflet au socotit că *Datina* trebuie să fie în slujba *anumitor* oameni, ori *anumitor* interese. Pentru aceștia avem o vorbă: Suntem pușini, dar suntem din aceia ce am învățat să slăm numai în credința și pe temelia noastră!

Adânc încredințați că: „*Suntem un popor neînchegat pe deplin sufletește, necristalizat în depline forme culturale și pus astăzi în condiții de a trăi într'un stat unde unele minorități se fălesc cu o cultură a lor proprie, și că deci noi nu ne vom putea impune decât prin originalitatea temeinică românească*”. De aceea cea mai poruncitoare da-

torie a ceasului de față, e să cunoaștem cât mai deplin și să cultivăm cât mai stăruitor tot ce este mai ales în firea și tradiția neamului românesc, stăvilind hotărît în acelaș timp năzuințele de alunecare în afară rosturilor acestui neam.

Asta este anumita noastră credință! Acestea sunt anumitele interese. Înaintea acestui altar am hotărît să 'ngenunchem și să slujim, alături cât ne-or ajuta puterile și oamenii.

Că după irosirea mult-pușinor mijloace materiale am bătut nevoiți la multe porți, care de cele mai multe ori nu s'au deschis: ori dac'au făcut-o, ne-au întâmpinat cu cea mai desăvârșită nepăsare, ba ne-au aruncat și vorbe grele pentru truda noastră, a celor neînțelegători că *veacul înaintează*; totuși n'am plecat nevolnici mânilor în jos, ci am împănât mai tare îndărătnicia în credința și izbânda noastră.

C'am primit și multe și îmbietoare vorbe de bine de la însemnării cărturari ai neamului, ba chiar și de peste hotare, le-am primit înviorați că nu ni-i zadarnică strădania.

C'am avut adesea scăderi, fie din vina împrejurărilor, fie dintr'a noastră, o recunoaștem și gândul ni se îndreaptă mereu spre rarea lor.

...Și acum, în nădejdea că se vor încredința și ne vor înțelege din ce în ce mai mulți, pornim la drum spre noul an cu legătura făgăduială de a ne achita cât mai deplin de sarcina ce ne-am luat, dând la iveală pe lângă *Datina* și o publicațiune periodică pentru popor: *Datina Românească*.

Decembrie 1924.

M. Gușită.

Spre un nou idealism

Jată un titlu care va face pe mulți să surădă. A vorbi astăzi de Idealism, când toată lumea este convinsă că interesele materiale conduc pe orîșicine în viață, nu este o culme a naivității? Și încă a vorbi de un nou idealism! Ce idealism nou mai poate cîștiga prestigiu în fața oamenilor cu judecată, când idealismul cel vechiu, bătrîn de atîtea secole, a dat un faliment atît de rușinos? Pare că văd, la citirea titlului de mai sus, pe politicianul șiret clipind din ochi, vesel că tot au mai rămas naivi sentimentali buni de exploatat; pare că văd pe profesionistul cinstit, dînd din cap cu neîncredere, cîutînd să citească printre rînduri, de nu cumva este la mijloc vre-o momeală, depe urma căreia să sufere sacrificii noi; pare că văd pe cititorul tîmpit de reclama flecăriilor gazetărești, prăpădindu-se de rîs, că-și mai perde cineva vremea cu lucruri ruginite; pare că văd, în sfîrșit, pe tînrul curat la suflet, reținîndu-se să nu trădeze simpatia pentru atitudini ridicole... Idealismul? O fosilă a culturii; fosilă demnă să stea alături cu scheletele ichtiosaurilor și plesiosaurilor din primele terenuri geologice!

Și cu toate acestea, un nou Idealism este în curs. Orcît de surprinzătoare i-ar fi, la noi, apariția, Europa cultă asistă la renașterea lui. Nu e departe ziua, când și la noi el va simboliza din nou actualitatea; când cu un înțeles înviorat va intra din nou, ca un factor important, în practica vieții. Căci idealismul nu este atît o problemă pentru școlile filozofice, cît o necesitate pentru înălțarea vieții sufletești însăși. Fără idealism pot trăi unele generații, dar nu un șir de generații. Vieța sufletească a omenirii trebuie să se înalțe, pentru ca să continue. Nu trăește sufletește decît acela care se înalță. Dacă n'ar fi acest „trebuie” al înălțării, pămîntul ar fi astăzi plin de monștri sufletești.

I.

La origina vieții în genere este lupta dintre organic și natura materială. Aristotel ar fi zis: lupta dintre formă și materie. Pe măsură ce organicul transformă materia, viața se întinde și ia structuri complicate. La origina vieții sufletești este lupta dintre conștiință și inconștient. Pe măsură ce conștiința trezește adâncul inconștientului, viața sufletească se diferențiază și se intensifică. Intre cele două vieți, viața în genere din lumea animalelor și viața sufletească, rezervată mai ales omului la origină, avem aceeași mecanică, lupta. Dar numai la origină. După ce lupta a prins să se desfășure, între cele două vieți se produce o mare deosebire. Viața în genere rămâne stăpânită de lupta oarbă, de selecțiunea mecanică ar zice Darwin, iar viața sufletească tinde din potrivă să pună ea stăpânire pe luptă, și să facă din aceasta un instrument de înălțare. La trezirea inconștientului, conștiința se servește de însăși condițiile în care ea s'a născut. Dintr'o fatalitate ea face o finalitate. Organicul brut învinge prin adaptare; conștiința prin anticipare. Primul se târăște pentru a și înlesni asimilarea, cea de a doua se înalță, pentru a-și înlesni lumina. Unul luptă cu arme de împrumut, cealaltă prin invențiuni. Viața animală în genere îmbogățește natura; dar un sens și o direcție nu se introduc în natură decât prin viața sufletească.

De aci și rostul culturii omenești în deosebire de fauna și flora pământului. Viața sufletească își creiază, din propriul său fond, un al doilea mediu, cultura, peste mediul naturei materiale. În acest de al doilea mediu ea își găsește condițiile de continuitate și de înălțare. Prin cultură, conștiința se transformă din individual omenească în universal omenească, și astfel dobândește o armatură cu mult mai solidă în lupta sa cu inconștientul.

II.

În mijlocul creațiunilor anticipatoare ale conștiinței omenești un loc de frunte l-a avut totdeauna credința, că aceea ce este de valoare eternă în natura materială trebuie să fie în sine identic cu aceea ce apare și conștiinței omenești ca fiind de valoare eternă. Dela începutul culturii omenești găsim această credință înfripându-se sub cele mai variate forme. Conștiința omenească își ia, dela primele sale licăriri, un rol de dominație. Ea nu tolerează să fie luată drept o porțiune a naturei, purtând cu sine o lumină relativă, ci se crede o oglindă a naturei întregi. Chiar când o găsim afirmând nemărginirea universului, credința sa intimă nu se dezice. Universul este și atunci o unitate pătrunsă de ea; numai nu în cantitate, sau mai bine zis în extensiune, ci în esență. E-

esențialul pe care îl conține universul, ea îl stăpânește și îl poate cunoaște. Pe această credință s'au ridicat, în vechime, primele religii. Când sistemele filozofice încep să se ivească, ele nu turbură credința aceasta, ci înmulțesc numai distincțiunile în lanțul argumentării. Pentru Plato, esențialul este pătruns de rațiune, partea cea nobilă a sufletului, iar nu de sufletul întreg. Dar esențialul este pentru el singura realitate, fiindcă este realitatea pe care rațiunea o întuește ca adevăr. Aristotel adaugă: rațiunea nu numai cunoaște esențialul prin intuiție, dar și poate demonstra, esențialul, ca pe o adevărată realitate a lucrurilor, prin regulile logice ale silogismului. Filozofii, de după dânsii, au continuat în această direcție cu înmulțirea distincțiunilor; credința rămânând însă aceeași. Descartes, Spinoza, Berkeley, Leibniz, Kant și Hegel, unul nu pune la îndoială cunoașterea adevăratei realități prin mijlocirea conștiinței. Kant, care a introdus cele mai multe distincțiuni între funcțiunile conștiinței, păstrează totuși rațiunii privilegiul pe care i-l dase Plato. Descartes, primul mare filozof modern, începe cu principiul: cuget, deci exist; adică din aceea ce cuget deduc aceea ce are existență. Iar Hegel, cel din urmă mare filozof modern, rezumă filozofia sa în maxima: tot ce este rațional există, și tot ce există este rațional. Prin urmare la toți aceiași credință în puterea rațiunii de a pătrunde universul întreg cu lumina sa.

Această credință a fost denumită, în decursul vremii, cu numele de idealism.

Idealismul este, cu alte cuvinte, convingerea, că tot ce există esențial în lumea întreagă se desvăluie conștiinței, și în special rațiunii. Această desvăluire se face prin mijlocirea ideilor, pe care le poate avea rațiunea: de unde și numele idealism.

III

Credința idealismului este însă mai cuprinzătoare decât formulele teoretice, în care filozofii de până acum au încercat s'o definească. Credința afirmă raportul de subordonare a materiei la suflet, fără a se preocupa de explicarea acestui raport. Pentru ea, raportul este absolut. Filozofii afirmă și ei acelaș raport, dar numai după ce îl explică. Și explicarea lor introduce dela sine o gradare a absolutului. Pentru unul, sufletul se limitează la funcțiunile rațiunii, așa că pătrunderea realității se face numai prin rațiune; pentru altul, sufletul, în rolul său dominant, se servește, atât de simțuri cât și de rațiune; cu simțurile pătrunzând o parte a realității, iar cu rațiunea, altă parte; fiecare filozof, în această privință, își are teoria sa. Credința, dela baza idealismului, nu face apoi deosebire între punctul de vedere religios, moral, artistic și științific. Ea

afirmă subordonarea materiei la suflet, sub toate punctele de vedere. Filozofii și aci introduc distincțiuni. Unii preferă subordonarea dintr'un singur punct de vedere; alții din mai multe. Fiecare are un anumit criteriu, după care hotărăște, dacă subordonarea materiei la suflet este totală sau numai parțială.

Orișicare ar fi însă deosebirea dintre filozofii, înrudirea dintre idealistii de toate nuanțele se păstrează. Toți idealistii au credința, că sufletul stând deasupra materiei, are puterea de a pătrunde și stăpâni existența acesteia. Idealistul vede lumea de sus. Pentru el nu există imposibilitate. Toate sunt posibile, fiindcă toate sunt, în ultima lor realitate, simboluri ale sufletului. Și sufletul este al omului.

IV.

Că a fost o admirabilă armă de luptă credința idealistă, este ușor de închipuit. Ea a fost pârghia, cu care s'a ridicat din descurajare trupul aceluia atât de slab fizicește. Nici o decepție n'a putut s'o nimicească. Omul, în a cărui conștiință răsună atâtea dureri, are tot în aceeași conștiință și o mare speranță: credința idealistă. Cu ajutorul ei a devenit el, în decursul istoriei, creatorul culturii, și cuceritorul naturii materiale.

Alături de credința idealistă, negația scepticismului a jucat un rol secundar. Scepticismul, propriu vorbind, nu este o credință pozitivă, ci este tăgada unei credințe, și încă o tăgadă relativă. În ori și ce scepticism se recunoaște un strop din credință în rațiune; dacă nu alta, este totuși în el credința în dreptul rațiunii de a nega. În istoria culturii prezența lui indică declinul idealismului, nici de cum înlocuirea acestuia printr'o filozofie nouă. Scepticismul nu constituie, de altminteri, un sistem de cugetare, din care cultura omenească să se poată inspira; el este în cazul cel mai bun un îndemn pentru găsirea unui sistem de cugetare. Rolul acesta l-a jucat el adeseori: în chipul cel mai strălucit chiar în filozofia lui Kant. Pe când credința idealistă caracterizează epocile de creație, scepticismul este nelipsit din epocile de disoluție ale culturii diferitelor popoare. Scepticismul este simptomul unei energii scăzute, când nu este profetul unui nou avânt idealist, în ambele cazuri el nu stă de sine, ci atârnă de vigoare credinței idealiste.

Intr'unul din aceste două cazuri ne găsim și noi europenii, astăzi idealismul este ros, peste tot în Europa, de negația scepticismului. Puterea de cunoaștere a realității, prin rațiune, este pusă la îndoială. Între adevăr și realitate, contemporanii văd, nu un raport de identitate, ci unul problematic de succes. Raționalismul a cedat înaintea pragmatismului. Și sub raporturile celelalte, morale și estetice, idealismul cedează. Contemporanii concep morala și arta ca niște sugestii ale naturii, iar nu ca niște norme impuse naturii. Istoria este explicată materialicește din

lupta de interese ; iar religia ca o eroare a conștiinței. Peste tot domină, în locul idealismului, scepticismul.

Dar suntem oare la sfârșitul unei perioade de cultură, epigonii a unor generații, la care nu ne putem ridica ; sau suntem la începutul unei noi perioade de cultură, precursorii unor creatori de idealuri, care au să vină ? Cine poate spune, cu siguranță, de va fi una sau alta !

Toate semnele sunt însă în favoarea ultimei ipoteze. Scepticismul de astăzi este aducător de un nou idealism, de un idealism mai integral decât a fost cel vechiu, Pragmatismul, materialismul, și toate manifestările scepticismului sunt dibulelele pe care le încearcă cugetarea contemporană pentru a-și înfripa o nouă încredere în puterea sa proprie. Un nou idealism este în curs, căci de pe acum elementele din care el are să construiască se pregătesc și se îngrămădesc. În curând aceste elemente vor fi atât de numeroase, în cât se vor impune atențiunii tuturor.

V

Filozofia idealistă a obținut prin sistemul filozofic al lui Plato un triumf, cum n'a fost dat nici unei alte filosofii să obțină vreodată. Acest triumf este datorit invenții lunei ideilor, lume opusă aceleia pe care o cunoaștem prin simțuri. Simetria, ordinea și dialectica idellor, sprijinite pe opoziția dintre rațiune și simțuri, au încântat și întărit pe cugetătorii multor secole în șir, făurind inteligenții omenești idealuri artistice, morale și științifice. Nici o altă filozofie n'a intrat mai adânc în cultura omenească, ca platonismul. Pentru mulți idealismul lui Plato este chiar și astăzi forma cea mai măiastră a credinței idealiste.

Idealismul vechiu, cu toată frumusețea sistemelor filozofice în care el s'a intrupat, este totuși unilateral și deci necomplect. Savantul de astăzi își pune întrebări, la care vechiul Idealism nu poate răspunde. Și tot așa este cazul cu artistul și cu omul religios, din zilele noastre. Orizontul acestora este mai larg de cum era orizontul filozofilor vechi. Din această cauză discreditul aparent al mișcării idealiste contemporane.

În ce stă oare unilateralitatea, și deci înfățișarea necomplectă a vechiului idealism ? În însăși frumoasa teorie a ideilor, pusă înaintea de Plato. Tocmai aceea ce a dat numele mișcării, ideea, se constată astăzi, că nu răspunde pe deplin credinței Idealiste integrale. Ideile și lumea lor aparte constituiesc, ca explicare, o ipoteză prea strâmtă pentru identitatea dintre obiectul conștiinței și obiectul real al naturii. Ideea este o elaborare sublimă a conștiinței, dar nu este ea întreaga conștiință. În afară de idee și de funcțiunile abstracțiunii, cu care ideile se leagă în mod intim, conștiința cuprinde și multe alte funcțiuni sufletești, care au drep-

tul să fie ținute în seamă. Filozofia veche era prea părtinitoare cu abstracțiunile. Aceste elaborate mintale se bucurau în fața ei de un prestigiu aproape divin. În schimb, elaboratele sentimentului și a voinței; elaboratele chiar directe ale intuiției simțurilor erau scoborite la o stimă mediocră. Atitudinea personalității însăși era trecută cu vederea. Dar mai presus de orice, filozofia veche ignora cu desăvârșire structura relațiilor care leagă conștiința de inconștient. Conștiința se mărginea pentru ea la partea luminoasă a rațiunii, la aceea ce apare clar și distinct; sub rațiune nu era nimic ca să rețină pe filozof. În seama rațiunii era dar lăsată toată explicarea raportului dintre natură și suflet. Era evident la ea o explicație unilaterală.

Gânditorul contemporan nu se mai mulțumește cu această concepție despre conștiință. El continuă să vadă prin prisma abstracțiilor, dar fără a mai fi indiferent la rădăcinile abstracțiunii. Intuițiile simțurilor, sentimentele, voința, adâncul inconștient, nu mai sunt pentru el câmpul întâmplării și al accidentelor, din care ar fi excluse datele sufletesti de valoare eternă. Din potrivă. Valoare eternă pare să aibă pentru mulți dintre contemporanii noștri tocmai aceea ce leagă conștiința de trecutul ancestral și de adâncul inconștientului. Astăzi: aspirațiile de rasă, iubirea de patrie și de națiune, cultul trecutului, vocația profesională, imperialismul voinței, și mai presus de toate structura dată persoanei de tehnica muncii și de condițiile geografice, sunt datele sufletesti care interesează în cel mai înalt grad. Puțini mai caută în conștiință oglinda care să reflecteze obiectele naturii; cei mai mulți caută să pătrundă, dincolo de conștiință, în intimitatea care leagă persoana omenească de linia ascendentă a strămoșilor, de condițiile solului, de evoluția vieții întregi de pe pământ. Era odinioară credința, care afirmă subordonarea naturii la suflet, explicația prin mijlocirea ideilor, și de aceea se denumia în mod corect idealism; astăzi, aceeași credință este în căutarea unei denumiri noi, fiindcă ea se explică prin mijlocirea unor date sufletesti, cu mult mai adânci și mai complexe, de cum sunt ideile. În fața idealismului vechi, cu caracter pur intelectualist, se ridică astăzi din rădăcina vechii credințe, vârstare tinere, care aspiră să devină la rândul lor tulpini viguroase. Ele se numesc, după loc și împrejurări: când naționalism; când tradiționalism; când voluntarism; când humanism; când așa cum ni se pare mai logic, personalism. Noul idealism țintește să consacre valoarea întregii personalități omenești, nu numai valoarea rațiunii omenești.

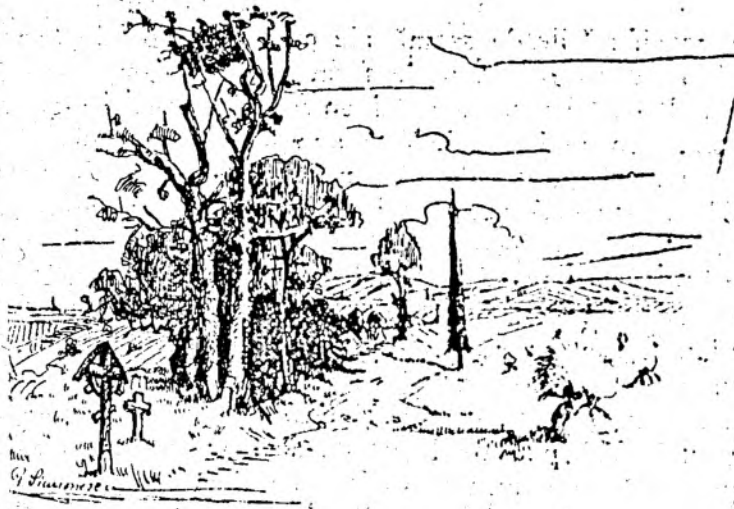
VI

În toate manifestările de seamă ale culturii timpului nostru domină personalismul. Din nenorocire, nu în forma statornică în care îl va cunoaște viitorul. Personalismul timpului nostru este încă proteic și rudimentar. Trecem deocamdată prin faza personalismului copilăresc. Personalismul este cu totul altceva de cât exaltarea cu ori și ce preț a personalității. El nu este nici cultul vanității de națiune și de rasă, și cu atât mai puțin un îndemn la prea mărire prin autosugestiune. Personalismul, pe care îl va cunoaște viitorul, va fi obiectiv, mai obiectiv de cât idealismul platonician pe care îl va înlocui. În sistemul idealist al lui Plato se vorbește de amintire, prin ea se explică evidența ideilor eterne, dar nici odată amintirea nu este confundată cu amintirea unui anumit om, cu revelația omului excepțional, care să-și facă din ea un merit pentru sine; tot așa și cu explicările pe care le va da sistemul personalismului. Nu o anumită persoană, ci persoana, ca formă ultimă a energiei cosmice, va fi avută în vedere. Cum vechiul idealism era raționalist, fiindcă rațiunea servea ca punte de trecere între ideea și existența lumii, tot așa noul personalism va fi energetic, fiindcă energia este forma comună pe care o îmbracă, atât sufletul cât și natura materială.

De o cam dată suntem însă în faza personalismului copilăresc. Fiecare om mai rășărit își închipue că este centrul universului. Dacă nu toți, dar cei mai mulți, când făptuiesc câte ceva, au în vedere efectul pe care îl va produce fapta lor în ochii celor din galerie. Personalismul energetic este greu pentru înțelegerea contemporanilor. Dar timpul lui nu este departe. Manifestările urite ale vanității personale vor face în curând loc manifestărilor energiei personale. Disputele sofistilor n'au precedat ele oare dialectica ideilor lui Plato? Nimic nu vine înainte de timpul său, dar la timpul său, cu siguranță.

De un personalism sănătos, energetic, avem noi Români mare nevoie. Numai pe baza credinței, că între persoană și trecutul său, între persoană și munca sa, între persoană și mediul său este o legătură pe veci indisolubilă, se poate consolida o cultură durabilă românească. Apostolii noului idealism, ca și apostolii vechiului idealism pun începutul înțelepciunii în „cunoașterea de sine“ a omului; dar cu o mare deosebire: cei vechi aveau în vedere pe omul izolat, pe când cei noi pe omul identificat în lanțul energiei universale.

C. Rădulescu-Motru.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In calea iernii

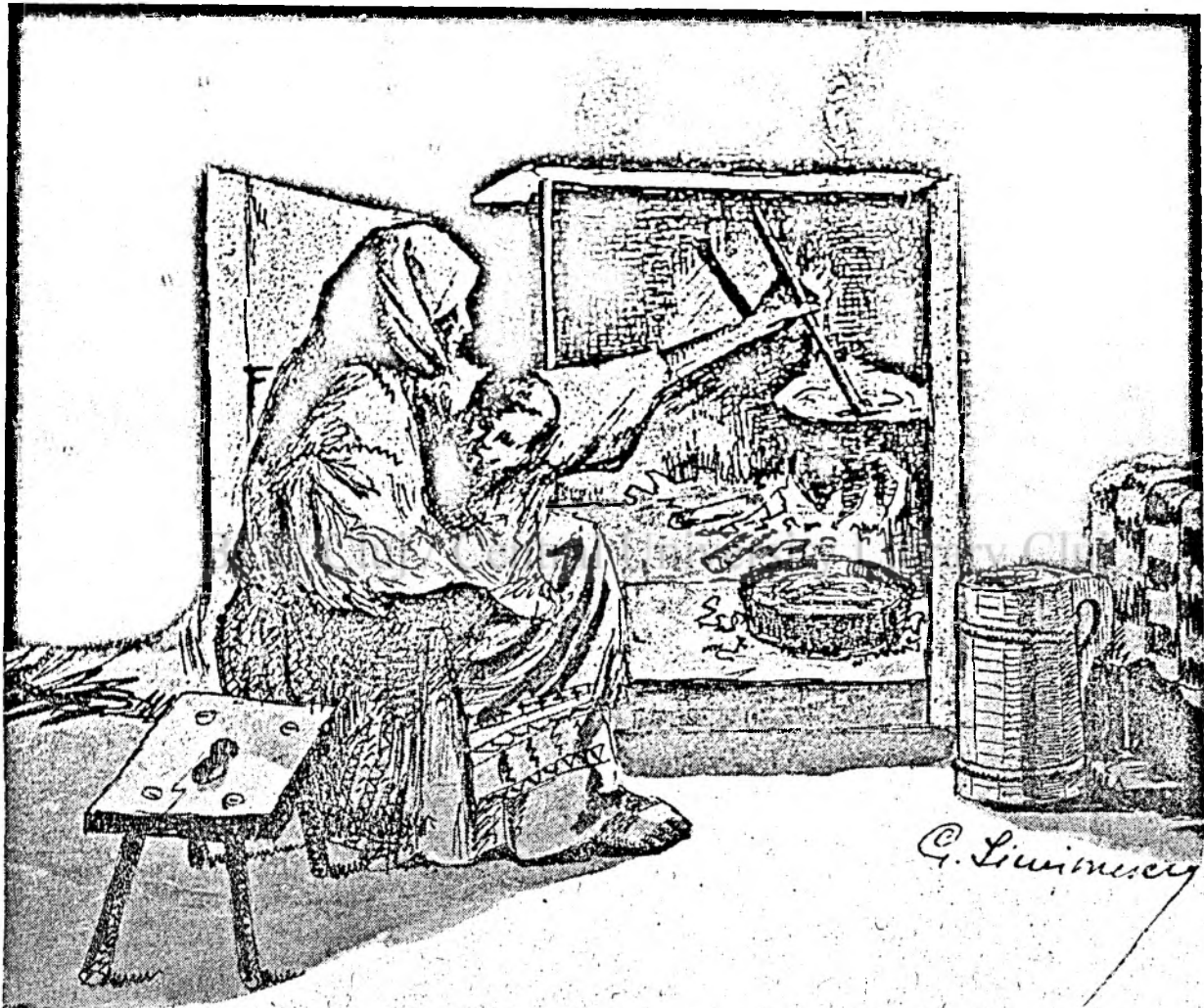
Pe vârf de munți o clipă 'ncremenită,
 Cu respirați adânci și friguroase,
 Din arbori suflă frunza ruginită.
 Intr'un vârtej de note dureroase.

Se'nalță'n zare 'ntunecimi de nori
 Și frunze zbor pe câmpul cenușiu;
 Eu le privesc și-mi par un pâlț de ciori
 De-asupra unui larg mormânt pustiu.

In calea iernii ochii serii plâng
 Și plânge codru'n suspinări de vânt;
 S'a stins pe nesimțite doina'n crâng
 Și'n suflete s'a stins orice avânt.

Mai tristă, mai întunecată-i zarea,
 Tăcut e satul — lunca mai tăcută —
 Prin lume trece moartea și uitarea...
 O, dorul meu, iubirea mea pierdută!

I. Vania

G. Livinsecy

„DATINA”
T.-SEVERIN

LA VATRĂ

Noapte de Crăciun

Sunt șapte ani incheiași...

Colindeții s'au ogoit de mult, copiii cu steaua s'au strâns pe la casele lor și în melodia cântecelor Nașterii Domnului, cu sufletele înaripate spre o lume pe care numai ei copiii o mai pot întrezări, urmăresc pas cu pas pe cei trei magi călăuziți de dumnezeiasca stea spre pruncul din ieslea Betleemului.

În tinda casei lui Radu Mihuț, în noaptea asta când sub povara omdului șura hanului lui Bidilici s'a aplecat de tot, iar vântul cu vaerul lui ascuțit îi izbește obloanele lovindu-le de perete, se vede o umbră de om...

Bătrânul Radu caută ceva la grindă, și în mintea lui, ca șuvoiul de apă ce vine, mugind și nu cunoaște zăgaz, se rostogolește un gând:

— Căline taică nu te lăsa... ne sârcește și ne batjocorește păgânul

Și-l vede pe Călin repezindu-se la secure, vede pe Neamț cum îl lovește și-i strigă să-i dea boul din bătătură.

— Căline taică... ne sârcește păgânul!

Și Boulean mugi infundat și se smuce în funia ce-l lega de stâlpul șoprului...

Apoi Radu Mihuț căscă ochii mari, mari cât ai lui Boulean, strânse pumnii când văzu pe Călin smucindu-se din brațele vânjoase ale Neamțului și când repezindu se, izbi într-o ulgerare securea în feasta păgânului... Și hoholi apoi în lacrimi și'n râs: Na căme... Boulean al meu nu-i de dat.

— Dacă n'aș fi strigat: Căline... ne sârcește păgânul! Călin n'ar fi sărit la Neamț nu i ar fi sfărâmat feasta și acum în noaptea asta de Crăciun, Călin ar fi aici lângă mine și aș avea și eu de grumazii și inima cui să-mi reazăm bătrânețele și nevoile.

Azi l'a întâlnit dascălul și l'a întrebat:

- Ce faci moș Radule?
 — Ia, imi macin bătrânețele și mi duc în suflet păcatele..
 — Da ce păcate moș Radule că slavă Domnului, ai făcut bine pe lume
 ae când te știu, și ai suferit cât n'am îndurat noi toți...
 — Da, am și suferit.. dar mi-am omorît copilul. Pe Călin, că dacă nu-i
 strigam eu: Căline taică, ne sărăcește păgânul.. Nu te lăsa Căline.. El n'ar
 fi ucis pe păgân și nici păgânii pe el..
 — Da... de Călin mi se rupe inima... după Marin imi plânge sufletul, și când
 imi fuge gândul în spre Vasile mi se imprăștie mințile... Ei au căzut ca la
 război.. fără cruce fără loc știut...
 — Bine Moș Radule, da vezi D-ta așa-i la război și când țara-i la grea
 vâltoare trebuie s'o ajutăm, să-i dăm și viața..
 — Domnule dascăl, unii au ajutat-o, și alții au huzurit... Și parcă nu mă
 doare că mi-i a mâncat păgânul pe toți trei, mă doare că nu s'a făcut dreptate..
 Și aci dascălul cunoscător a multe, începu să zâmbească clătănând din cap.
 — Nu, să nu răzi de mine, Domnule dascăl, că uite văd în fruntea tre-
 bilor satului tot pe Barbu Ispas în casa căruia ghinăralul nostru a găsit firul
 tilifonului de legătură cu Neamțu, că Nicolae Pătruț, Ilie Văcărîn, Dumitru
 Budulan. . și așa așa putea numără până peste douăzeci, s'au întors acasă depe
 frunt, au dezertat și nu le-a făcut nimeni nimic, badîmpotrivă, i-au găsit domnii
 trimiși de stăpânire, drept buni ce luat și pământ și le-au dat... Si.. Moș Radu
 cu trei feciori uciși de păgân n'are suman în spinare și nici după ce bea apă.
 Par'că nu m'ar arde așa gânaul flăcăilor dac'aș vedea un drum de dreptate.
 — Da, așa o fi moș Radule, da ce să i faci, așa e lumea..... Numai
 Dumnezeu poate împărți adevărata dreptate....
 — Ba, și oamenii ar putea... dacă nu s'ar face că n'o văd..
 Dascălul clatină din cap și porni ulița în spre casă ..

— Căline nu te lăsa, ne ucide și ne sărăcește păgânul..
 Atâta se aude mormăind în tinda casei lui Radu Mihuț din Piscu.
 Afară ninge. Fulgii cad grei și reci peste omătul crescut mereu dela sfân-
 tul Nicolae și vântul suflă în pletele albe și rotunjite ale lui Radu Mihuț și-i
 svântă sudoarea depe frunte. Sus la grindă sub bârna pusă deacurmezișul
 scândurilor afumate ale podului a găsit o pereche de țele, oțelele lui Călin.
 Călin, copilul răsfățat al lui moș Radu ucis de păgân fiindcă nu îngăduise să i se
 răpească pe Boulean, să rămână Busuioc răsniț, iar plugul și ogorul fără ajutor.
 Când au venit Nemții în cercetare, moș Radu le-a spus că el a dat cu
 securea; dar Călin a sărit în brațele păgânilor și plângând le-a spus că el
 Călin, a ucis, și Nemții l'au ridicat și până seara l'au împușcat în valea
 Șipotului.

Tot piscul doarme în acest miez de noapte care se lasă greu și geme a
 pustiu.

Gândul că el, Radu Mihuț și a omorît copilul, pe Călin al lui, îl mun-
 cește greu.

Și de ce oare nu s'o fi încumetat să se mai ducă la crucea lui Călin
 de șapte ani? Iși dă seama că i-a fost frică de muștrarea cugetului. Dar dacă
 s'ar duce acum, în noaptea nașterii Domnului? Și Radu Mihuț porni la drum,

Zăpada-i mare, dar n'o simte, vântul suflă de răstoarnă omul, dar Mihuş îl infrânge, e ger, dar Mihuş merge cu pieptul gol şi-i e cald, cald ca'n miezul zilelor de vară.

Mihuş te cheamă Călin, Călin al tău; atât aude 'n jurul lui şi înaintea ochilor nu vede de cât Valea adâncă a Şipotului, fagul încrestat de copii cu numele celor ucişi şi îngropaţi de Nemţi la locul acela, şi alături... crucea lui Călin...

Merse pe linia satului şi 'n loc să sue priporul Retezatului ca să scoabore apoi în Valea Şipotului, nemeri buimăcit de gânduri pe uliţa care duce la primărie

Li ieşiră înainte, străjerii satului care strigară :

— Cine-i?

— Eu, Călin al lui Radu Mihuş...

— Cine-i să stea !...

— Călin şi Radu... amândoi suntem.

Şi străjerii apropiindu se de Mihuş îl recunoscără şi-l întreabară de unde vine şi unde se duce.

— Vin de unde am murit acum şapte ani încheiaşi, şi mă duc să-mi caut viaţa... E aci jos în Valea Şipotului... la crucea lui Călin.

— Bine moş Radule— ziseră străjerii uluiţi, ştiindu-l pe Mihuş om cum-pănit la minie şi la vorbă,—dar după câte ştim noi, Călin a murit de mult...

— Voi nu ştiţi nimic... călin trădeşte... Vedeţi voi o stea pe cer care luminează înspre Valea Şipotului?

— Noi nu vedem nici o stea, căci viscoleşte şi e întuneric...

— Ce să vedeţi, ce să ştiţi voi... Voi nu ştiţi nimic... Acum se naşte Călin .. acum te naşti tu, se naşte asta, tovarăşul tău, mă nasc eu, ne naştem noi toţi căţi suntem sortiţi să suferim şi să fim răstigniţi pentru ceea ce gândim... pentru ceea ce spunem... pentru ceea ce facem.....

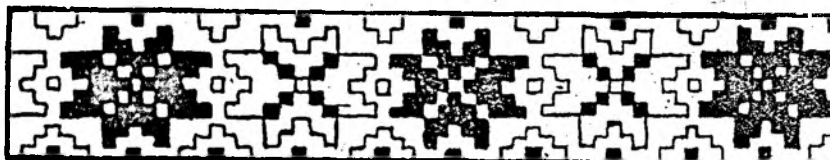
Şi Radu Mihuş plecă, sui priporul Retezatului şi cobori în valea Şipotului la fagul al mare, străjerul celor omorişi de mâna păgânului..

A doua zi de dimineaţă străjerii, dădură vestea că Radu Mihuş a 'nebunit şi noaptea următoare se lăsa de vreme şi grea ca de plumb, în chiotele şi petrecerea sătenilor.

La casa lui Radu Mihuş nu se mai zăreşte lumină, peste creasta Piscului trece murmurul unei rugăciuni .. iar în bătatura lui moş Radu, viscolul împrăştie omătul în vârtejuri şi viue a înfiorare şi a pustiu...

Julian Predescu

Bivolii *)

*Pe șesul vast, prin sclipilor noroi
Se mișcă-ursuzi, cu pași înceși, greoi
Prin stuful dela margine de ballă...
Noroiul încă umed, în apus,
Le dă un luciș straniu, de nespus,
De monștri-aduși din lumea cealaltă..
Și-amurgul pe spinări li se resfrânge
În fulgerări și străluciri de sônge...*

*Cu pași trândavi, cu cozile pe spaie
Pășesc încet prin trestile uscate,
Nostalgișe, posace animale...*

*Sătui de streche, de zăduș, de muncă,
Din când în când priviri piezișe-aruncă
Peste pustia luncă...
Și'n ochii lor adânci, neghiobi
Se oglindesc mocniri pustii de robi,
Aprinse zări de amiazi caniculare,
Tristeși și'nlunecimi fără hotare...*

*Și-așa cum trec,
Greu,
Unul ca cellalt
Par statui tari tăiate în bazalt,
Par statui grosolane, vii, masive
De crunte animale primitive...*

*Și când peste mocirlele de fier
Multicolore raze trec ușor și pier,
Se mișcă 'ncoace 'ncolo 'ncelișor
Prin negurile parcă 'mprăștiate
Din nepătrunsa noapte ce e'n ochii lor....*

A. Cotruș

*) Dintr'un volum ce va apare în curând.

O carte genială în românește

BC Dante-Infernul, traducere de G. Coșbuc Luj

Ediție îngrijită și comentată de Ramiro Ortiz

Cartea Românească, 1924

Prin traducerea cânturilor Infernului de către G. Coșbuc, adunate acum în volum la „Cartea Românească”, cu osârdia profesorului Ramiro Ortiz, cultura românească înseamnă a doua sărbătoare în calendarul evoluției sale. După Odiseia lui Omer, iată a doua operă a spiritului omenesc care își îngână versurile în grai românesc. Sunt puncte programatice afișate de patru-zecioptiști — cu Heliade în frunte — și realizate de generația noastră.

I. H. Rădulescu, cel ce „zidia din visuri”, a plănuit traducerea, fără a o împlini, d-na Chișiu și N. Gane au încercat-o, fără a isbuti, G. Coșbuc este fericitul izbânditor.

Par'că-l văd pe d-l Zarifopol zâmbind: „ipocrizia clasicismului!” E un fel de exprimare; dacă nu veridică, totuși originală și integral subiectivă. Opiniunea d-sale este în orice caz izolată și nu corespunde decât unei minorități de intelectuali. Drumul la isvoarele cele mai limpezi, fixate de vreme, e o trebuință.

Traducătorul a fost considerat totdeauna drept cel de al doilea creator și mai mult: răspânditorul frumuseșilor dintr'o lume necunoscută. Pentru o seamă de cărturari darul tălmăcitorului nu dobândește alăta preț, fiindcă pot cunoaște opera în forma sa originală. Dar limba și literatura italiană la noi e departe de stăpânirea celei franceze sau germane. Literatura italiană—și în deosebi acest monument—nu este accesibilă decât unui număr restrâns de cititori români. De aceea, fără reserve, versiunea lui Coșbuc este un dar din cele mai mari. Noi am dorit-o încă demult—paginile revistei acesteia sunt martore—și apariția ei în volum o salutăm cu tot priinosul entuziasmului.

De la biograful admirator, Boccaccio, până la istoricul literar din zilele noastre, interpretul minuțios, Isidoro del Lungo, omenirea și-a spus în nenumărate rânduri cuvântul de comentariu. Bibliografia dantescă nu cred să cunoască un alt termen de comparație în afară de aceea a lui Shakespeare. Există în Italia și în unele centre europene catedre universitare, de pe înălțimea cărora se fac prelegeri de „dantologie“. Pentru noi deci ar fi un ton burglez și naiv să încercăm o critică. Cele ce urmează alcătuiesc gândurile și notițele resumative a celor ce s'au spus. Sunt însemnările umile ale unui cititor român scrise pentru masa de cititori români, cărora le vor aluneca privirile pe noul volum, ivit în vitrina librăriilor. O considerăm ca o datorie pentru lămurirea unui public și ca un act de pietate față de cultura italiană, puțin cunoscută la noi în ceea ce are mai ales.

Sub linia dulce a colinei San Miniato, la Florența, cea de a doua Atenă a lumii, în zările sure ale evului mediu s'a născut lumina fără de sfârșit a unui suflet. A răsbătut veacuri unul după altul și la flacăra ei puternică și-au încălzit sufletele generații după generații. Potrivit gradului de înțelegere și asimilație, fiecare a gustat, într'o măsură mai mare ori mai mică, frumosul coborât în această operă.

Atunci răsare întrebarea: cine a putut să simtă adevărata frumusețe a operei, contemporanii lui Dante sau noi modernii?

Scrierea genialului florentin pentru toți cei cari au trăit în vremea turbure a evului mediu, era frumoasă — și mai curând interesantă — din alte puncte de vedere. Medievalii vedeau în Divina Comedie întruparea dogmei creștine și alusii nenumărate la viza istorică a Florenței. Intocmai cum în Iliada lui Omer și în Eneida lui Virgiliu anticii aveau joasă chinlesența mitologică a religiei lor; întocmai cum în Gerusalemme liberata și Paradisul pierdut al lui Milton era sinteza tuturor credințelor supl imperiul cărora trăiau, tot așa în Divina Comedie medievalii gustau mai cu deosebire, aluziile la peripeziile sbuciumate ale nobililor și conducătorilor de țară.

Noi modernii însă, majoritatea — căci mai sunt și din aceia cari persistă pe drumeagul cercetării istorice, — privim Divina Comedie degajată din miraculosul evului de mijloc și din împrejurările, în cari a trăit Dante. Și, dacă manifestăm un interes pentru personagiile istorice, o facem nu prin prisma istorică, ci fiindcă în ele vedem trăsături de caractere. În epopeele clasice nu ne farmecă atmosfera mitică a zeilor din Olimp, fiindcă noi nu credem în ei. Pentru noi e frumos în Iliada și Eneida înșiruirea de fapte motivate și cadrul măreț, în care se desfășoară acțiunea; pentru noi frumosul din aceste epopei constă în măestruta cioplire de suflete, cari ne apar tăiate în primitivul granit al acelor timpuri. În definitiv le gustăm, pentrucă găsim în ele simțiminte omenești universale, cari sunt aceleași pentru toate timpurile și toate locurile.

Dacă am privi Divina Comedie prin prisma judecății istorice, am avea un Infern, un Purgatoriu și un Paradis italian și în special florentin. Ar fi ceva unilateral care n'ar dobândi interes decât pentru urmașii eroilor înfățișați de Dante. Privind lucrurile astfel, n'am putea să vedem în creația lui Dante decât un document istoric, care cere să fie întregit prin alte izvoare spre a desmormânta o lume, ce ar apare interesantă din altă latură.

În calea lungului răstimp din evul mediu până astăzi, Dante teologul, Dante omul de știință, Dante istoricul cetății sale a fost învins de Dante poetul. El nu

ne apare mare întrucât a oglindit neînțelegerile dintre partidele în harja fără de răgaz, nici întrucât a arătat virtuțile și scăderile oamenilor angajați în aceste lupte interne ale Florenței. Dante este mare pentru că a putut să-și concretiseze stările sale sufletești, atitudinea sufletului său față de acest iad al patimilor în care trăia. A știut să-l smulgă din mediul local și să-l redea sub specie aeternitatis.

Iar, dacă filosofările scolastice și discuțiile referitoare la istorie nu sunt ghimpi în ochii sufletului cititorului modern, e că geniul marelui florentin a știut să dea strai nou și atrăgător adevărilor aride, să ni le prezinte pătrunse de poezie.

Contemporanii lui Dante credeau în Infern, în vicața viitoare, credință inexistentă sau foarte slabă pentru vremurile noastre. Pe medievali îi preocupa lumea viitoare, toată acea creațiune despre cari vorbesc cărțile sfinte; ei credeau în fantasmеle unei alte lumi și o socoteau mai reală decât acea pământescă; Infernul era o frescă aidoma celor zugrăvite în interiorul bisericilor, nu o plăsmuire generatoare de emoții estetice. Ei au simțit suflul cald al credinței creștine, noi vedem sinteza tuturor cunoștințelor și culturilor.

Personalitatea lui Dante este deci pivotul pe care se reazimă întregul edificiu poetic al Divinei Comedii; din el își trage unitate și vicață opera sa. Interesul uman al operei e concentrat în personalitatea lui Dante și aci se mărginește. Diferenții indivizi pe care îi trece în revistă și cari stau de vorbă cu el, mențin un lanț neîntrerupt de incidente, punând în relief lirismul său.

Totuși arta aceasta e atât de complexă încât cititorul are nevoie de pregătire, de o călăuză. Massa nu o va putea gusta fără a fi inițiat în tainele structurale ale operei. Cadrul Infernului deschide perspective de linii stranii. În cetalea plângerii veșnice există un întuneric atotslăpănit, lumenat pe alocurea de câte o fâșie de raze luminoase. Prin besna fără de hotar poetul a fost condus de Virgiliu, cititorul de lumina unor indicațiuni critice.

Portretele și descripțiile Infernului se detașează de pe un fond sombru și monoton, lumenat numai de arderea neîntreruptă a limbilor de foc. Simțimântul lugubru de noapte profundă și suplpământescă nu ne este dat prin descripție, ci prin absența luminei și coloriei. Aspectele violente și întunecoase ale lunei pitorești, decorul teribil pe care se deschide poarta Infernului, lacurile Acherontului, cetatea Dite, pădurea mistică a Harpiilor, câmpia mormintelor arzătoare, lagunele pline de negură și glaciale ale cercului lui Cain, sunt desene lipsite de culoare. Puterea coloritului e înlocuită prin vigoarea liniilor, prin tonalitatea jocurilor de umbre. Precisia realistă a descripțiilor e cu atât mai curioasă, cu cât se aplică unor regiuni supranaturale, locuite numai de norodul umbrelor. Realismul uneori merge de se confundă cu grotescul și obscuritatea, iar metamorfozele sunt bizare. Natura subiectului îl obligă să fie astfel, căci își propune să cânte misterul și invizibilul și să zugrăvească imaginabilul. Dar în genere descripția sa e perfect precisă și amănunțită ca o pânză zugrăvită de Leonardo.

De aceea am fi îndemnați să socotim opera lui Dante ca fiind lipsită de sublim, căci exactitatea e în contradicție cu acest element. Totuși nu. Sublimul Infernului nu este asemănător cu acel al lui Milton din Paradisul pierdut. În acesta din urmă tablourile se presintă cu o amploare vastă sau se degajază din abstracții indefinite. E o explicație de ordin fiziologic. Milton era orb și în dosul ochilor săi lipsiți de vedere, explora spații fără de liman. Dante dă fantasiei sale

fără frâu tovărășia unui temperament puternic de observator. De aceea amploarea viziunii e întovărășită de realismul zugrăvelii.

Însă realismul său nu e un realism pământesc, el e dus până la limitele unde se poate confunda cu fantasticul. Tabloul grozăviilor din iad e fantastic întrucât nu face parte din lumea care ne cade supt simțuri și e realist întrucât împromută elemente din cele ce intră în construcția lucrurilor cunoscute de minile noastre.

Puterea de a pune alături și a împăcă antitezele e darul marilor creatori. La noi singur Eminescu a năzuit și a realizat un asemenea ideal. Sentimentalitatea lui Dante îmbracă cele mai variate stări psihice din câte poate încerca sufletul omenească. El îmbină cele mai îndepărtate simțiri: tragicul și grațiosul, mila, compătimirea, sentimentul mistic pentru divinitate, reculegerea sufletească, teamă, admirația, umilința, oroarea ș. a. m. d. Sufletul său e un gigant laboratoriu în care stau alături extremele simțirii umane.

Infernul conține episoadele cele mai tragice: Francesca da Rimini, Ugolino; aici sunt portretele anticilor Jason, Achile, Ulise și Semiramis; aici sufletul e cutremurat de grozăviile pădurei Harpiilor și în a VII vale a Malebolgelui, Florentinii metamorfozați în șerpi își spășesc păcatele săvârșite în viață. Cu toate acestea sentimentul de oroare pe care-l avem la povestirea dramelor e potolit prin altă nuanță de sentiment. Sufletul lui Dante compătimizează, sufletul său se pune în situația celor ce au păcătuit și atunci acuzația se molcomăște, iar puterea înfurerii se îmblânzește. Torturile zugrăvite pot fi uneori supraomenești, dar altitudinea sa față de ele nu depășește niciodată emoționabilitatea omenească. Sufletul său ni se arată supus greșelii și deci capabil de simpatie, oricât ar fi cineva de vinovat.

În cuvintele lui Pascal parcă se cuprinde mai bine caracterizarea lui Dante: „Nu atingi mărirea când ești într-o extremitate, ci atunci când le aingi pe amândouă și umpli golul dintre ele.“ Dante este genial prin imaginație și sentiment, prin gândire și acțiune. Inteligența sa nemărginită l-a mînat pe drumul celor mai înalte și aride speculații. Sufletul său a vibrat tumultuos când undele impresiilor venite de la obiect au fost covârșitoare prin dinamismul lor. Lirismul poetului a îngânat o cântare în surdina, domoală și seducătoare când sufletul i s'a fărâmițat în armonia universală. Dante a putut să se svârcolească, să simtă pentru un moment realitatea respingătoare a patimilor și a putut să se înalțe, să soarbă frumusețile misterului divin. După expresia lui De Sanctis, Dante a ridicat pământul la cer, așa cum Homer a coborît Olimpul printre muritori.

Asemenea altitudini estetice în literatura lumii sunt rare. Împămîntenirea lor în scrisul românesc—de abia la capătul pantei de urcuș—, este echivalentă cu o galerie bogată de artă pusă la dispoziția artiștilor chemați să se instruiască și la îndemîna publicului simplist căruia trebuia să i se cultive gustul.

Maestrul limbii românești și-a consacrat partea din urmă a vieții sale pentru tălmăcirea lui Dante. După ce printr'un îndelung exercițiu de răbdare tradusesese paginile admirabile ale Sacontalei și epopeea romană, ca o încoronare ultimă a țintii spre această lucrare. Răvna marelui nostru poet nu poate fi interpretată numai ca o satisfacție personală; prin această versiune a Infernului a urmărit înzestrarea literaturii noastre cu o operă monumentală.

Cu ajutorul lui Coșbuc, Dante va fi cunoscut de Români. Dar cuvintele profesorului R. Ortiz sunt prevenitoare, cum se și cade față de un public fără

experiență artistică.“ Desigur că toți acei cari își închipuiesc apariția unui Dante ușurat de orice dificultate, unui Dante banalizat, și o Divină Comedie care s'ar putea citi cu ușurința unui roman francez contemporan, vor fi desamăgiți.“ Eru-ditul profesor, cunoscător, bun al literaturilor romanice, dublat cu sensibilitatea unui poet—care stăpânește în același timp și tainele graiului nostru a vorbit elogios despre traducerea lui Dante (v. R. Ortiz — Pentru inaugurarea bustului lui Dante— Roma, an. II, n. 1).

„Dante se va înfățișa publicului românesc așa cum este: uriaș, aspru, sever, plin de gânduri înalte, filosofice și teologice, ici și colo întunecat și obscur; dar nici un popor, în afară poate de cel german, nu se va putea lăuda cu o tra-ducere în care culoarea gândirii și artei lui Dante să fie redată așa de minu-țiat (până în cele mai mici amănunte), ca poporul român, care a dat naștere lui Coșbuc!

„Cu această traducere, România a contribuit cum nu se putea mai bine la sărbătorirea marelui florentin, al cărui nume a ajuns până în Japonia, unde l s'a închinat un monument atât de mare încât la bază se adăpostește o întreagă bibliotecă dantescă, printre cele mai bogate ale lumii“.

„Monumentul *aere perennius* al lui Coșbuc, întrece însă orice clădire în mar-mură și va străbate până la cei mai îndepărtați strănepoți ai acestui neam“.

Nefăcând un studiu de amănunt, nu stăruim asupra formei lui Coșbuc, asu-pra plasticității și veracității imaginilor. Privirea noastră îmbrățișează totul, fără a cântări cu meliculositate părțile. Dar ca să se poată face o comparație, spre a reieși superioritatea lui Coșbuc, vom da primele două terține ale cap. I, în cele patru traduceri de până acum.

După cum singur mărturisește, Heliade l-a iubit pe Dante ¹⁾. Din rândurile pe care le scrie în „Curs de poezie“ (III, 234), se desprinde căldura ce-l apro-piase de marele florentin. Dar mijloacele sale artistice insuficiente nu i-au îngă-duit să-l facă accesibil Românilor, nici măcar pentru vremea sa. H. Rădulescu i-a întunecat frumusețile și a făcut de nerecunosct gândurile și imaginile lui Dante.

Transcriu întâi faimoasele terține:

„*Nel mezzo del cammin di nostra vita
Mi ritrovai per una selva oscura,
Chè la diritta via era smarrita.
Eh quanto a dir qual era è cosa dura
Questa selva selvaggia, aspra e forte,
Che nel pensier rinnuova la paura!*“

Să vedem acum tălmăcirea lui Heliade:

„*În mijlocul căiei vieții noastre
Mă reafrai într'o selbă obscură,
Căci calea directă era pierdută.
Nu e a'o spune cât era de dură
Astă selbă silvestră aspră și foarte,
Căci și în cuget reinnoae frica*“.

¹⁾ „De câte ori am luat pana în mână și cum scriam o pagină, două, vedeam că imi scriam viața mea proprie: mijlocul în care m'am născut și am crescut, mai aceleași evenimente, aceleași aplecări și tendințe, aceleași aventuriale ale inimii și ale sufletului“.

D-na Maria P. Chişiu şi N. Gane l-au prezentat pe Dante în chip cu totul prosaic. Cea dinlăi, cunoscătoare a limbei italiene, dar lipsită de talent; cel de pe urmă, un mediocru poet şi nestăpân pe limba originalului, au încercat să poarte o povară care le depăşia puterile. Iată cum aceste terţine ne apar traduse în prosă de D-na Chişiu (Craiova, 1883).

1. În mijlocul căii vieţii noastre, mă pomenii într'o obscură pădure, căci rălăcisem din calea cea dreaptă.

2. Ah! cât de greu e a descrie acea selbatică şi deasă şi aspră pădure! Cugelând numai, din nou mă 'nfioară.....

N. Gane, în 1907, liţăreşte la Iaşi o versiune în unităţi ritmate şi rimate, cari nu ne dau decât o palidă idee de minunata poezie dantescă.

*„Eram la jumătatea vieţii noastre ajuns,
„Intrasem într'un codru de ziuă nepătruns
„Şi 'n lături m'abătusem de drumul meu cel drept.*

*„Ah greu peste măsură îmi este să descriu
„Ce aspru era codrul sălbatic şi pustiu
„Gândind, mi se'noeşte ş'acuma frica 'n piept.“*

În Coşbuc se întâlnesc cele două însuşiri necesare: talent şi cunoaşterea amânduror limbilor. De aceea versiunea sa, având exactitatea ideilor şi imaginilor, crează o formă nouă. Este un progres incomparabil faţă de primele. Este o operă care va face imposibilă pentru multă vreme apariţia altei traduceri.

*1. Pe când e omu 'n miezul vieţii lui
m'aflam într'o pădure 'ntunecată,
căci dreapta mea cărare mi-o pierdui.
2. Amar mi-e să vorbesc cât de 'nfundată
pădure a fost, încât de-a ei cumplire
gâncind la ea mi-e m:ntea 'ncrâncenată“.*

Din rândurile d-lui R. Ortiz care prefaţiază lucrarea — ni se descoperă uriaşa muncă a lui Coşbuc. Aflăm că obţinuse nenumărate variante şi în unele cazuri, nepulând să aibă preferinţe n'a ajuns să dea un manuscris complet. De altminteri şi noi cititorii percurgând această nouă formă, am fost surprinşi când am întâlnit unele cânturi cu totul altfel de cum le cunoaştem din „Convorbiri literare“ (De comparat c. XXXIII).

Volumul îmbrăcat în scoarţe de culoarea evangheliilor noastre bătrâne, cu slove aurite şi la mijloc cu iconiţa întunecatului florentin, conţine „minunatele xilografii cu care e împodobită „*editio princeps*“, pagini încadrate în linii de carmin cari ne aduc aminte de scriptură. Astfel cum e, oglindeşte dragostea lui Coşbuc pentru Dante şi a d-lui Ramio Ortiz pentru amândoi.

Prin opera lui Coşbuc se reia în mod fericit firul relaţiilor cu Italia artistică, legat în vremea înfloririi arhitecturii cetăţilor voievodale şi raporturilor cu Veneţia; se continuă ceea ce literariceşte au năzuit Văcăreştii — desigur cunosători ai lui Metastasio —; se realizează gândurile celor din jurul lui Heliade, cari în dorinţa de a infiripa un teatru, au alergat la Alfieri.

De fapta bună a lui Coşbuc nu se poate despărţi numele d-lui R. Ortiz. Avem certitudinea că în buna parte datorită d-sale s'au adunat cânturile danteşti

ale poetului fărănimii, condamnate altfel să rămână cine știe cât risipite prin reviste sau să stea ascunse în manuscris. Notele d-sale cari întovărășesc terținele divine ca un comentariu absolut necesar, ușurează înțelegerea conținutului și dau aripi formei.

„L' Europa Orientale“, revista cu largi simpatii pentru noi, nu exprimă decât adevărul când îl califică pe d-l Ortiz: „un inel de legătură între gândirea italiană și românească“.

Pilda lui Coșbuc n'ar trebui să rămână izolată. Alăteia capodopere ale literaturii europene își așteaptă tâlcuitorii români. Don Quijote, d. p., este învechit în haina traducerii publicată în „Convorbiri literare“. Faust tâlmăcit de I. Gorun e greoi și acel al lui I. Nădejde e prosă, nu poezie. Poezilor noștri, cunoscători ai limbii spaniole și germane le revine sarcina de a relua o lucrare unde s'au făcut doar dibuiri,

Criticul frances Benjamin Cremieux ocupându-se de noua traducere a Odișeei de V. Bérard o consideră ca pe cel mai pe căpetenie eveniment al anului. Deși literatura francesă a primit sistematic, prin acest gen de lucrări, împrumuturile tuturor spiritelor streine, continuă să le acorde importanță de seamă. Intr'o literatură cu un trecut de secole și cu bogate manifestări, B. Cremieux răspică, cu această ocazie, valoarea pe care o au încă pentru Franța traducerile, știut fiind că influența lor „*este primordială în evoluția literaturilor*“.

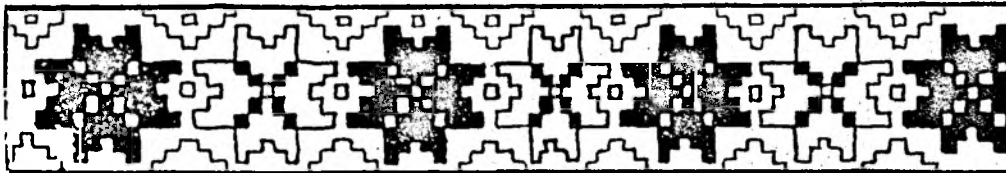
Mi se pare că la noi, mai mult ca oriunde, se cuvine să li se dea locul de frunte, mai ales astăzi când se face alăta zgomol în jurul tuturor exagerărilor sau inovațiilor sterpe și găunoase.

Nota armonioasă a Infernului vine ca o limpezire a larmei atone din frământarea zilelor noastre.

24 Dec. 1924.

Const. D. Ionescu

Amintire

Din potirul mâinii tale am sorbit
 Insetat-miresme de livezi în floare
 Și-am simțit o clipă coborînd grăbit
 Vecinicia'n viața vecinic trecătoare.

Greu ca un belșug de roade purpurii
 Mi s'au atârnat de pleoape lacrimi grele;
 Eu le-am șters furiș ca tu să nu mă știi
 Și-am vorbit apoi de lună și de stele.

Ne-am întors după aceea pe poteci
 Visători și triști ca nopțile cu lună,
 Peste-un trunchiu căzut îi-am ajutat să treacă,
 Lângă drum îi-am spus—îmi pare—noapte bună!

A venit pe urmă basmul cunoscut:
 Rălăciri prin zile lungi de așteptare,
 Zile-așa de scurte'n care te-am văzut,
 Apoi întâlniri grăbite—tot mai rare.

Azi trăesc din gândul vremii care-a fost,
 Nu mai sunt decât o veche amintire,
 Simt cum trece viața fără niciun rost
 Și mă leg de tine ca de o amăgire.

J. Vania

Nu ne-am papistășit!

De și au trecut luni de zile dela potrivirea calendarului ortodox cu mersul vremii, totuși ziarele ne aduc mereu știri că în cutare ori cutare sat, țărani au închis biserica și au trimis pe preot să slujască acolo unde umblă calendarul cel nou cu sfinții îndreptați dela soroacele lor. Ori dacă n'au făcut aceasta, atunci refuză să vină la biserică în zilele sărbătorilor nou rânduite, afirmând că ei nu se papistășesc.

În ultimul timp, citim că în unele sate din ținutul Maramureșului sătenii au închis biserica nevoind să sărbătorească Nașterea Domnului.

Toate acestea dovedesc cu prisosință tutulor rătăciților stegari ai demagogiei-democrației, tutulor umaniștilor și europeliștilor, tutulor celor ce oficiază în bisericute subversive, că în ogorul ce și-au pus în gând să-însămânțeze, nu prinde pălămida și buruiana.

Sufletul țaranului român, al țaranului ostaș, care în Moldova anului 1917-918 a privit cu amărăciune și revoltă bolșevizarea armatei rusești, va rămâne străin de rătăcitele urziri ale cugetelor bolnave și tulburii; el este tradiționalist.

De aceea știrile privitoare la neîmpăcarea sătenilor cu îndreptarea calendarului pe noi ne bucură și ne îndurerează.

Ne bucură, că ele sunt dovada temelnică a tradiționalismului țaranului român.

„El urăște profund când împrejurările îi răscolesc tradițiile religioase ale sufletului. El identifică credința religioasă cu legea strămoșască,” și deci, când vede pe cutare sfânt sărbătorit în aceeași zi cu biserica Papei, el crede că ne am papistășit, ne-am unгурit ori nemțit.

Și ne îndurerează, că această îndreptare a calendarului n'a fost pregătită temelnic și din vreme, cu ani de zile înainte, pentru a se putea încredința țărănimea că nu gânduri de papistășire au avut mai marii bisericii ortodoxe îndreptând calendarul, ci nevoia de a l rândui cu mersul vremii. Cu atât mai mult se impunea această pregătire, cu cât pe zi ce trece, numeroasele secte religioase: adventiști, inventiști, baptiști etc. bat și la poarta satelor, săpându-ne credința.

Să nădărdum că cel puțin în ceasul al unsprezecelea se vor trimite acolo unde nevoia ar cere-o, oameni destoinici să încredințeze sătenii de adevăr, să-i încredințeze că nu ne-am papistășit.

Cetatea de oală și împăratul opincilor.

A fost odată un moș și o babă, cari își aveau casa la marginea satului și se îndeletniceau cu prăsierea găștelor, din al căror venii trăiau. Erau numai ei amândoi; moșul păștea găștele pe marginea islazului, iar baba avea grijă de prăsilă și tot ea le și vindea pe la târguri.

Erau oameni tare zgârciți, de unde se taie fieru cum e vorba, așa de zgârciți că nici odată nu s'au îndurat să taie și pentru ei un boboc.

Odată la un crăciun se puse moșul cu buna pe lângă babă, să taie și pentru ei o găscă — una ce-o fi mai grasă — că zicea ei: Poate nu mai avem zile multe și să nu murim cu dor de carne de găscă, că am prăsit și crescut atâtea, și alții le-or știut bunul. Si baba își îndoi inima și făcî una. O puse într'o oală și orându-i pentru cină, că până s'a tocmit ei pentru țaiat, venise prânzul.

Pe când fiertura era gata, numai s'o pue la masă, iacă întră pe poartă un soldat — ce venea în concediu — și fiindcă inserase de vreme, cere bătrânilor sălaş peste noapte. Lor le fu greu ca să nu-l primească, dar le și părea rău să împartă găscă la cină cu un strein. Soldatul mai rugându-i le spuse că el pleacă de noapte, pe la cântatul cocoșilor, și așa îl primără, îl arătară unde să se culce și se sfătuiră să mănânce fiertura pe dimineață după ce s'o călătorii soldatul.

Moșul se desculță și pusă opincile pe aproape de sobă ca să se svânte de udeală, iar sus pe sobă era oala cu găscă, ce răspândea un miros de gădila tare cerul gurii. Si se culcură lîră să cinceze, cu gândul c'au să se ospăteze de noapte, după plecarea streinului. Cum erau ostentși și bătrâni, adormiră de îndată și începură să și mâne porcii la fir, că aveau obicei de horătau în somn.

Soldatul care ochise oala depe sobă și căruia nasul îi dăduse de știre ce-i în ea, pricepu că uncheșii s'au culcat necinași ca să nu împartă fiertura cu ei; se sculă încetșor luă oala, scoase găscă o puse în sacul lui și vări în locu-i în oală, opincile moșului, apoi se lungi lără pe lavlă și se făcu că doarme.

Într'un târziu se trezi uncheșul din somn, mai luși, se mai vaită de oase și atunci prinse și soldatul a se preface că se deșteaptă și zise:

— Vai, Doamne moșule, ce vis ciudat visai l...

— Ce visai napoate, nu mi-ai putea povesti și mie?

— Cum nu. Se făcea că eram la o mare bătae, ostași mulți, încăerare nu glumă. Apoi într'un târziu se mântulise încăerarea și putui să m'alătur și eu de un căpitan și să-l întreb, oare cine se bătuse și pentru ce? El îmi răspunse că s'au fost bățul împăratul opincilor cu împăratul găștilor ca să-l scoală afară din cetatea de oală, și a izbândit.

— Că tare ciudat vis nepoate. Iacă, is om bătrân, aproape de optzeci de ani, da așa ceva n'am auzit.

Și apoi își mai povestiră ei multe și iacă s'aud și cocoșii cântând, și soldatul își ia sacul, poștește mulșumită și noapte bună uncheșilor, care numai ce se și grăbesc să încălzească fiertura.

Moșu dă să se încălțe, dar la opincile de unde nu-s, scotrocește în toate părțile prin casă, da pace bună, nu le află. Dacă văzu moșul că nu's, stătu o clipă pe gânduri și numa ce-i veni în minte visul soldatului, că și strigă la babă care pusese oala pe foc și stăruia să se încălzească mai de grabă:

— Ia cată babă cu lingura în oală, vezi n'ai da cumva de opincile mele, că-mi pare să fi fost azi noapte mare bătălic între împăratul opincilor și al găștilor, care ar fi fost se zice, scos afară din cetatea de oală.

Baba se uită uluită la uncheș, gândind că ce-i, oare a nebunit, dar când scofând lingura din oală vede opincile de pe care se scurgea zeama grasă, de ciudă le și svârli în capul moșului, suduindu-l tare pentru găscă țaiată.

Adam-Bolcu
din Brad

ÎNSEMNĂRI

V. VLĂDOIANU

Unul din mănunchiul celor puțini părtași cu inima și gândul la strădania celor din jurul „Datinei”...

Si-a împletit scurta-i viață, curmată năpraznic la 29 de ani de capriciile firii, din trudă și râvnă intru dragostea și folosința celor mulți, celor însetați de îndrumare spre bine și adevăr, celor din mijlocul cărora plecase și pe care totdeauna i-a iubit.

Obșteasca și îndurerata jelanie a țăranilor Pătuleni, a fost picurul de mângăere, doveditor că V. Vlădoianu nu și-a irosit zadarnic scurta-i viață pământescă.

Cuviincios, blând și veșnic răzvrătit în dorința mai binelui obștesc, a închis ochii zăvorându-și pe totdeauna aleasa-i simțire, în ciuda și disprețul celor ce prea plini de ei, l'au disprețuit și l'au umilit.

M. Guștă

CĂRȚI

Insemnări târzii pe marginea volumului „Hotare și Singurătași”

de Al. Lascarov-Moldovanu

Critica este, adeseori, mijlocitoarea cinstită dintre scriitor și cititor. Ea explică ce n'ar fi evident, descoperă ce e ascuns, subliniază ideile strecurate în structura operei. Readuce pe cititor să străbată din nou calea bătută, spre a mai privi odată ce nu observase îndestul la prima trecere. În acest fel ea vine lipsită de semeție, neînarmată cu trufia care hotărăște imperativ valorile. Nu impune și nu afișează sgomotos; ci lămurind, înfățișează în lumină favorabilă ceea ce se cade a fi cunoscut.

Și, printre cele scrise după război — schițe și nuvele — asupra cărora a fost atrasă prea puțin atenția publicului cititor, este și producția scriitorului *Alexandru Lascarov-Moldovanu*. Un nume care a apărut până acum pe coperta a două volume: „*Povestirile lui Spulber*” (Craiova, „Ramuri”), „*Hotare și Singurătași*” (Cultura Națională), iar de atunci încolo îl întâlnim destul de des în revistele noastre. Dar neștiind poate să se împlătoșeze în armuri arătoase și lărmuitoare nu provocă multe discuții în jurul literaturii sale.

Cu toate acestea d-l Al. Lascarov-Moldovanu aduce un real talent de povestitor. Fără să fie un inovator îndrăzneț în forme și imagini stilistice, ca d-nii Cezar Petrescu și Ionel Teodoreanu, are calități remarcabile în ceea ce privește originalitatea conținutului. În pictura interiorului casnic, în descrierea lumii liniștite, a oamenilor, cari nu cunosc aventura, literatura noastră numără puțini scriitori ca d-sa. Analist al tragicului comun și poet al intimității căminului familial, sunt note specifice cari alcătuiesc miezul personalității sale de până acum.

Talentul său încă în formație merită să fie urmărit în tipărișurile cușente. Între scriitorii din generația nouă d-l Al. Lascarov-Moldovanu este un bun cultivator al literaturii tradiționaliste.

I. Cetină

Picuri de adevăr și 'nțelepciune.
Cântece din război.

de Căpit. N. Cerbulescu.

— Sibiu 1924. —

„Încă în lume nu s'a născut om până astăzi ca acela să nu-i trebuiască voroavă cu sfat” zice Miron Costin în minunatele lui *Letopisești*, în care cu atâta tâlc și 'nțelepciune se afla înscrisă povestea neamului nostru.

Potrivit acestei zicători D-l Căpit. N. Cerbulescu a cules cele mai de seamă maxime și cugetări prezărate în operele marilor gânditori ai lumii, dându-ne în: *Picuri de adevăr și 'nțelepciune* o carte plină de alese vorbe cu tâlc, un îndreptar către cărările sănătoase ale vieții.

Tot D-sa a mai dat la iveală și o interesantă culegere de cântece populare, auzite din gura ostașilor-țărani în fărâmele de răgaz ale frământărilor războiului de întregire a neamului,

M. Vânturiș.

REVISTELE LITERARE ROMÂNEȘTI

ÎN 1924

Hotărît, nu se poate vorbi de secetă literară. Spiritul românesc evoluiază în plin, spre bogăție de forme. Asistăm, de după război încoace, la o producție abundentă. Vitrinele librăriilor se împodobesc în fiecare zi cel puțin cu o floare nouă — Tipografia a ajuns o industrie. La răscrucile lunilor apare câte o revistă. E o mișcare neobișnuită, o tensiune pe care o încercăm acum pentru prima dată.

Ceea ce ne lipsește este altceva: o lumină dominantă. Frământarea e în pragul zilei, dar zorile încă nu s'au ivit. Așteptăm limpezirea criteriilor, artistul sintetisator, criticul normativ care să pună ordine, să oprească unele mișcări, — poate prea dinamice — să dea propulsiune mai energică altora și să aducă astfel armonie, unde deocamdată e haos.

Momentul aceluia răsărit nu-l putem determina, poate peste un an sau mai mulți. (Unii au fost mai optimiști fixându-l curând de tot) Rămâne doar constatarea că mișcarea de pregătire continuă febril, iar anul se încheie în deosebi cu o toamnă darnică, larg făgăduitoare de secerișuri bogate în anul următor.

Dar să vedem ce s'a positivat.

Volumele apar mai târziu; anul literar se judecă mai ușor după reviste. Și aici semnele sunt îmbucurătoare, prevestind o mănoasă tipăritură de volume.

Anul a accentuat o tendință care s'a vădit imediat după război: provincia nu se mulțumește numai cu ce-i vine de la centru; își făurește o mișcare proprie. Nu se mărginește la funcțiunea de satelit pe care o avea înaintea. Întinderea teritoriului sufletească, nestânjenit de bariere, a cauzat acest fenomen cu totul nou în istoria noastră culturală. Dacă unirea nu ne-a adus o descentralizare în alte direcții, a produs-o în domeniul intelectual. Tendința de a se înjgheba centre mai mici, regionale, se ivește vîguros. Deocamdată rămâne, bine înțeles, în domeniul veleităților, fără a fi dar rezultate evidente.

De aceea sunt două categorii de reviste: acele din centrele de altădată (București, Iași) și o mulțime de altele mai mici, răsărite în orașele de provincie. Cele de pe urmă alcătuiesc o gardă celor dintâi.

„*Viața Românească*” s'a înviorat prin aportul noilor colaboratori, iar d-l Ibrăileanu își păstrează un bun secund la cârma corălii, d-l M. Raica. La programul anterior, poporanismul, pare a nu se fi renunțat; totuși el n'are însemnătatea de stîndard. Inclinarea spre eclecticism este pronunțată. Din ceea ce ne-a dat, amintim literatura d-lor M. Sadoveanu, J. Bart și revenirea poetului M. Codreanu. „*Vrăbioșul alb*” de T. Hotnog din anul precedent, a fost urmat în cursul acestuia de *fragmente* romanului semnat de d-l I. Teodoreanu, care va imprima o dată importantă în literatura română. De aceeași măsură în puteri artistice se relevă „*Voica*” tinerei scriitoare Yvonne H. Sthal.

└ Determinată de absența înțelegerii publicului românesc care nu dă sprijin literaturii, „*Gândirea*” a înregistrat o sincopă, pentru a-și relua din toamna aceasta reparația regulată și aleasă. Am urmărit cu interes fragmentele romanului „*A sburat o pasăre neagră*” și cronică bogată în idei. Ambele datorite d-lui Cezar Petrescu. Dacă „*Gândirea*” nu are alt novelist distins în afară de d-l Cezar Pe-

trescu și alți poeți decât Nichifor Crainic, I. Pillat, prin partea discuțiilor și articolelor din fruntea sa, ocupă un loc principal în mișcarea literară.)

Răsfoind colecția revistei „*Convorbiri literare*”, ne întărim convingerea că fiecare an în plus marchează o nouă fasă crepusculară.

„*Vieța nouă*”, scoasă cu sacrificii, și-a trăit al XV an, tipărind la date neregulate bunele articole, studii și însemnări ale d-lui O. Densușianu

„*Adevărul literar*”, alimentat din gospodăria ziarelor „*Adevărul*” și „*Dimineața*” n'a suferit în schimb nici o întârziere, de apariție. Același mosaic din anii trecuți, unde am fost surprinși de cele mai curioase întâlniri. Am avut ocazia să privim la apariția unor fantome: I. Slavici și L. Dauș, cari se canonesc să scrie romane. D-nii V. Estimiu și A. de Herz au risipit tot anul puhoi de proză. O mențiune elogioasă trebuie acordată d-lui G. Baiculescu. D-sa este singurul stâlp al foii. Neclintit din pagina ultimă sau penultimă, dar totdeauna interesant prin varietatea rece. siilor — fructul numeroaselor sale lecturi. D-sa, poate, dă regulat pagina cea mai interesantă.

„*Lamura*” n'a încetat să împrăștie intelectualilor de la sate îndrumările din articolele vechilor săi colaboratori sau pagini de sublimă poezie, cum e d. p. „*Porumbelii*” de N. Crainic (ultimul număr, 13).

„*Ideea europeană*” — continuarea „*Noii reviste române*” — a împlinit un gol în ansamblul mișcării spiritului românesc. Prin discuții filosofice, sociologice, luminile d-lui Rădulescu-Motru „ultimul junimist” înlănțuiesc vechile criterii de noua axă a sufletului românesc: de azi: tradiționalismul. Optimismul d sale înțeleptesc se îmbină pitoresc cu avântul tineretii.

„*Roma*” și-a dus mai departe al IV an de vieță. A stăruit în programul său, și a tăiat părții nouă, făcându-ne cunoscut expresionismul italic al lui Pirandello sau activitatea lui A. Panzini, Adolfo de Bossis și Edoardo Scarfoglio. A consacrat numere întregi misticului San Francisco, mișcării științifice din Italia, etc.

După modelul jurnalului literar parisian „*Les nouvelles littéraires*”, imitându-l în scop, rubrici, format, d-l L. Rebreanu scoate, începând din toamna această, o foaie de informații literare și artistice „*Mișcarea literară*”. Organ de bursă literară și artistică cu informații culese la mese de cafele, cu șoapte furate dintre culise, alimentează doar curiozitatea unui anumit public.

Tot la București, în păcelele toamnei s'a înfăptuit un gând bun: o gazetă scrisă ales. Visul atâtor intelectuali a fost ajuns prin strădania câtorva gazetari-scriitori. În fiecare Duminică „*Cuvântul*” poartă un supliment literar, alcătuit cu îngrijire. Are totuși un cusur: directorul, d-l Gongopol este gazetar de partid. În redacție răsună prea mult cuvântul discuțiilor politice al căror ecou îl mărturisesc paginile ziarului.

De la Cluj — unde eșia doar revista politică a d-lui O. Goga și a partidului poporului — ne-a venit regulat în fiecare săptămână „*Societatea de mâine*” care aduce păreri chibzuite cu privire la economia, chestiunile sociale și artistice de la ordinea zilei.

În jurul acestei activități centrale, prin poziție și rol, se rânduesc forțurile mărunte — pentru moment intenții și făgădueli. La Craiova „*Năzuința*”, care în ciuda afirmației „*Mișcării lit.*” că tinde să devină o oficină a literaturii iberice, pentru noi e interesantă chiar prin aceasta. Tot de acolo pornește oglinda istorico-arheologică a regiunii noastre „*Arhivele Olteniei*”. La acestea se adaugă avântul tineresc al „*Flamurcii*” și vechea linie de conduită a „*Ramurilor*”.

Cu un conținut asemănător în multe cu „*Arhivele Olteniei*”, în celălalt colț

de țară, la Cernăuți a apărut interesanta revistă „*Junimea literară*”. De la Galaț „*Miorița*”, „*Slove*” de la Calafat, „*Cele trei Crișuri*” din părțile Oradiei-Mari sunt atâtea încercări modeste, printre cari ne numărăm și noi. În concertul acesta — cu destulă vieță — ne-am alăturat și noi puterile. Am pornit la drum, nu din vanitate, ci din trebuință. De la început am manifestat un crez: nădejdea în a dăncurile originale ale duhului românesc, încă neexploatate de artă. În cursul anului, la schimbul de vederi, stârnit de „*Gândirea*” și cu rezonanțe în toată mișcarea literară, ne-am spus și noi cuvântul. Număr de număr am susținut o teză fundamentală, care urzise apariția „*Datinei*”. Dacă în paginile sale, revista nu conține bucăți cari vor trece la antologie; dacă articolele sale nu au autoritatea numelor consacrate, totuși *ideea* o străbate de la un capăt la altul. Și, pe noi ne mulțumește când ne gândim mai cu seamă că multe din publicațiile literare, mari și mici, sunt nevertebrate; uneori doar trepiede pe cari ard arome spre a slăvi cutare talent mediocru sau spre a fi pe placul tuturor. N'am menajat susceptibilitatea nimănui și n'am cunoscut decât farmecul sincerității.

Cu acelaș cuget cătăm să privim spre anul viitor.

Const. D. Ionescu.

BCU REVISTE USTREINE. Library Cluj

Popas în marginea mișcării literare franceze.

În fața mesei, populate de cărți și reviste dăruite cu atâtea culori dela roșul obraznic și îmbietor până la albul discret și simpatic, răsfoesc colecțiunea conștiințioasei reviste franceze de informație, critică și bibliografie: „*Les nouvelles littéraires*”.

La sfârșitul unui an de activitate popasul acesta e necesar și edificator. Judecata mai rece după scurgerea vremii, nu mai e împiedecată de precipitarea evenimentelor momentului. Privești parcă mai împede. Tabloul se desenează clar din norii încețoșați ai timpului trecut.

Oricâtă bunăvoință ar avea, vitrina revistei franceze nu-ți poate da mult. Un critic francez de valoare ca *Benjamin Cremieux* crede chiar că „principalul eveniment al anului literar e traducerea” *Odissei*, făcută de V. Bernard, care ar fi reușit să îndepărteze colbul armurilor eroilor omerici pompându-le viață modernă. Opere literare, care să se fi impus stăruitor printr'o superioară valoare intrinsecă, nu găsim.

Ritmul mișcării literare franceze pare să se fi încetinit ca roțile unei mașini neîngrijite. Ba chiar dezolarea și-a răspândit suflul dătător de inactivitate.

Moartea lui Anatole France a fost o grea lovitură pentru literatura franceză, care încercase — în anii trecuți — pierderea unui artist-psiholog ca M. Proust, unui romancier-pictural ca Loti sau unui gânditor-literat ca M. Barrés. Durerea, care s'a svârcolit îngrozitor în sânul patriei celui dus, s'a tânguit în paginile tuturor revistelor franceze, cari au împletit o ultimă coroană superbă pentru mormântul proaspăt al celui iubit de toți.

Anatole France a însemnat doar pentru literatura franceză geniul, care ducea mal departe hlamida regală, pe care altădată o purtase Voltaire sau Renan.

Bulgării de pământ, ce cădeau sinistru pe sicriul ironicului și totuș bunului France, au turnat neîncredere și șovăială în sufletele tinerilor literați francezi.

Unii au ținut totuș să aprindă un nou foc bengal în câmpul îndoliat, fabricând un alt artificiu. E vorba de „surrealismul“, care și-a anunțat zorile printr'o splendidă ploaie de.... manifeste.

„Surrealismul“ vrea să fie o acțiune împotriva formulelor prea estetice și raționale. „Arta e o emanație a vieții și-a organismului omenesc“. Surrealismul va căuta deci să pătrundă în adâncul vieții reale cu ajutorul unei noi construcții artistice.

Privim și flamura aceasta nouă cu neîncredere, fiindcă am fi preferit producția literară manifestului.

Dar, cronicari conștințioși ai vremii să trecem mai departe.

Dincolo de iluzia acestei reinvierei, care se chiamă „surrealism“, „Les nouvelles littéraires“ ne informează regulat asupra activității cu adevărat rodnice a oficialității culturale franceze. Ne gândim la eleccțiunile și premiile academice cari în Franța înseamnă mai mult ca la noi. Fierberea e cu aceste ocazii tot atât de mare ca.... frământarea electorală dela noi, bine înțeles ținând seamă de culoarea locală și pe care o excludem din comparație.

La dejunurile ei tradiționale, Academia Goncourt și-a ales anul acesta doi noi membrii: pe *Raoul Pouchou*, poetul modern al lui Baccus și pe *Pol Neveux*, cunoscut mai mult ca protector al literaților decât ca romancier.

Academia franceză și-a populat fotoliile „nemuritorilor“ morți cu *Georges Lecomte*, președintele societății oamenilor de litere, cu matematicianul *E. Picard* și cu pictorul pastelist *Albert Besnard*.

Să cităm acum pe cei încoronăți cu premii literare.

Premiul Lasserre a fost decernat lui *Louis le Cardonnell*, autorul volumelor de versuri „Poeme“ și „Carmina sacra“; premiul Sully Prudhomme, romanticului sarcastic și pedant *J. Dars*, autorul volumului „Fievres“, premiul Femina lui *Ch. Derennes*, iar marile premii Goncourt lui *Thierry Sandre*.

Premile literare pasionează lumea amatoare de litere din Franța, cu atât mai mult cu cât nu rareori se pregătesc surprize, lansându-se câte un talent obscurizat de critici.

E un frumos rost al premiilor literare, pe care l-am dori și la noi.

E locul acum să poposim și în marginea anchetei lui *Ed. Ramond*: influența literaturii franceze asupra străinătății.

Ne-am întrebat. cum era și firesc, de rostul acestei anchete. Voiesc cei din Franța să-și verifice titlurile culturale prin influența, pe care cred c'o au asupra străinătății sau e altul motivul anchetei? Noi credem c'au vrut, poate, să-și stimuleze forțele creatoare pompând încredere din afară, încercând un medicament extern pentru o boală internă.

După răspunsurile date până acum, ni se pare că Ramond a călcat greșit. Anglia prin B. Schaw a spus categoric: „Influență franceză nu există astăzi la noi. Spiritul francez nu mai e reprezentat în literatură“. Acelaș lucru îl repetă filosoful orientalist *Contele Keyserling* pentru Germania.

Și atunci, ne-am întrebat: nu cumva s'au pripit cei cu ancheta? Poate n'a fost nimerit momentul. Dar nu, greșim. Ia citiți răspunsul României dat de.... principesa Bibescu. Numai elogiul pentru Franța, a cărei influență în România ar fi „imensă“.

Suntem influențați în roman, eseu, poezie, teatru, adică peste tot. Răspunsul principesei Bibescu e edificator. El arată cât de „reprezentativă“ e pentru noi autoarea lui „Perroquet vert“ și „Izvor, le pays des saules“.

Ne mirăm uumai cum îndrăznește o scriitoare franceză să vorbească în numele unei literaturi, pe care n'o cunoaște.

Dar „iartă-i Doamne pe ei, că nu știu ce fac“.

Și-apoi nu pentru prima oară ni se întâmplă așa ceva.

Incheiem însemnările acestea cu o consolare: putem fi mulțumiți că pulsul vieții literare românești n'a svâcnit așa de slab anul acesta ca în Franța.

Al. Dima.

O vorbă pentru „Mișcarea literară“. - An. II No. 3. — În: Revistele și ziarele românești pe 1942 (sic) jertfește câteva obișnuite giumbușlucuri, și pentru umila noastră „Datina“. Socotește D-I Perpessicius - recenzorul—că undele discuțiilor literare ale revistelor „ghiveci din capitală“, vibrând până în cetatea Drubelét au născut *Datina*, pe care câțiva moșnegi din București s'au grăbit s'o înfizeze și cu cari - zicem noi - nu putem decât să ne mândrim.

Să așteptăm însă că umila noastră revistă a apărut întâia oară în Ianuarie 1920, afirmând credința tradiționalistă de îndată după război, în vremea când nu apărea nici *Gândirea*, nici *Omul liber*, și mai ales nici *Mișcarea literară*, deci nu celebrele unde Bucureștene ne-au îndemnat să aruncăm mingea, așa ne-a lălat și pe noi capul pe care regăsim că nu l'am cumpărat la târg la București.

Intre Capșa și Carpați, între un *groog* și un *liqueur* nu se pot fabrica decât giumbușlucuri pentru galerie.

Mulțumiri: *Administrației tipografiei „Ramuri“ din T-Severin, care potrivit dorinței noastre, a împlinit lipsurile atât de mult simțite la imprimarea revistei; iar în ceea ce privește execuția și curățetea, D lui Eduard Drake, șef de lucrări, care cu multă bunăvoință și stăruitoare supraveghere se ostenește într-o împlinire a nevoilor unei cât mai izbutite imprimări.*

Și ce prinos de recunoștință mai nimerit am putea aduce noi, care ne aruncăm ofărâma din viața gemândelor tiparnițe, ce cuvânt mai nimerit am putea închina acelor ce înfrățiiți cu noi se nevoiesc a înlătui gândurile credințelor noastre pentru a putea fi purtate mai departe, de cât cele închinare tipografului de către marele Giovanni Papini.

...„ceace n'aș fi incredințat în mâna femeii celei mai apropiate de carnea mea... și-am incredințat înaintea tuturor tăe Și nu mi-a fost rușine.

...Eu las în mâinile tale tot ceace am mai scump... Îți las atâta din sufletul meu picurat în cerneală și tu te îngrijești să mi l traduci în metal...

...Umedele corecturi ce mi le ai dat într-o seară... au rămas mai întipărite în amintirea mea decât viorelele ce mi le-a ascuns odată într-o carte copila brună care m'a iubit înaintea celorlalte..

...Mâinile tale murdare de plumb și de cerneală, imi plac mai mult decât acelea pe care domnii sus puși le ascund în piele cenușie ori galbină pentru rușinea curățeniei lor..

Fața ta e slăbită și sgârcită ca fața acelor pe care gândirea i-a făcut să sufere, și ochii tăi oboseți au citit mult.....

, DATINA'

Colaboratorii «Datinei»

IN 1924.

C. Rădulescu-Motru. Simion Mehedinți. Cezar Petrescu. A. Cotruș. Al. Lascarov-Moldovanu. Al. Bărcăcilă. P. Grimm. D. Iov. Castus. T. Ulmu. Const. D. Ionescu. I. Vania. G. Simionescu. Iulian Predescu. M. Gușiță. I. Cetină. Antonian Nour. Gh. Roiban. Iustin Ilieșu. G. Retezeanu. A. Dima. I. Delacerna. N. Vernicuță. D. Motrișor. Adam Bolcu.

Primate la redacție:

CĂRȚI

Hotare și singurătăți: Cull. Naț. București: Lascarov-Moldovanu.
Picuri de adevăr și înțelepciune: Căpit N. Cerbulescu. Sibiu.
Anuarul liceului „Mihai Viteazul” din Alba-Iulia.
Liniștii de schituri — Poeme: Radu Gyr. Craiova.
Cântece din război: Căpit. N. Cerbulescu. Sibiu.
Zări de altă dată — versuri — Ion Gane. Râmnicu-Sărat.
Isopia Brașoveană din 1781: Leca Morariu. Cernăuți.

REVISTE. ZIARE.

<i>Transilvania:</i> 55 No. 10-11. Sibiu.	<i>Adevărul literar:</i> V. București.
<i>Revista de filosofie vol. X:</i> 1-2. București.	<i>Năzuința:</i> III. No. 4-5. Craiova.
<i>Gândirea:</i> 4. No. 4. București.	<i>Miorița:</i> III. No. 3-4. Galați.
<i>Junimea literară:</i> XIII. No. 9-10. Cernăuți.	<i>Slove:</i> II. No. 10. Calafat.
<i>Mișcarea literară:</i> I. No. 3-5. București.	<i>Lanuri:</i> I. No. 8-10. Giurgiu.
<i>Archivele Oltenei:</i> III. No. 16. Craiova.	<i>Țara de jos:</i> I. No. 11-12. București.
<i>Țara Noastră:</i> V. No. 50. Cluj.	<i>Cultura poporului:</i> Cluj.
<i>Cele trei Crișuri:</i> V. No. 11-12. Or.-Mare.	<i>Libertatea:</i> Orăștie.
<i>Ramuri:</i> 18. No. 20-21. Craiova.	<i>Tribuna Nouă:</i> Arad.
<i>Flamura:</i> II. No. 9. Craiova.	<i>Gazeta oficială:</i> Inspectorat, școlar, Timișoara.
<i>Societatea de mâine:</i> I. No. 35. Cluj.	
<i>Grafica română:</i> II. No. 22-25. Craiova.	<i>Foaia Diecezană:</i> Caransebeș.

Redacția și Administrația: Turnu-Severin

Strada Decebal 52 b.

„Drag norodul meu
Ține datina străbună ca credința'n Dumnezeu
E nemernic cine-o uită!"

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TURNU-SEVERIN

TIPARUL INSTITUTULUI DE ARTE GRAFICE „RAMURI” S. A. SUCURSALA T.-SEVERIN.